

Tandori Dezső

Farsang utóján: 2006-ban előre 2007-ről

*Előre lesz ez, valóban?
S mennyire előre a valóban?
Vagy csak az lesz, hogy valónak való,
és néha az, hogy nem lenne való?*

Márai

Bevezetőnek – nem szórakozásképp. Fried István, jaj, mit „jövök én”, Márait Kosztolányiról elegendőképp és szépséges arányokkal idézi, de Kosztolányit magát nem lehet elegendőleg idézni. *Kosztolányi Dezső meghalt*, olvasom a kitűnő Urbán László 2002-es könyvében Helikon: *Írók, költők, irodalom* című, Márai. Szerzőnk azt hangsúlyozza, hogy „Kosztolányi Dezső író volt... egy korban, amely nem sokat törődik a szellemmel... egy korban, amely a halálfélelem feszültségében él, egy korban, amely a szellem emberét csak eltűri, talán megbocsát neki, de nem figyel többé igazán reá”. Hagyom, a többit elteszem csemegének, máskorra.

De más korra nem, mert más kor már nem lesz. 1956-ról Nemes Nagyék, Ottlikék azt mondták: „Óriási volt... mert már azt hitte az ember, a sztálinizmusnak sosem lesz vége, a Rákosi-berendezkedés örök” stb. Mondásaik, ítéleteik (Mészöly, Pilinszky, Kálnoky, Lengyel Balázs, Polcz Elaine, Jékely, Mándy stb.) máig együtt élnek nekem bútorok szagával – lakásaikban –, szobáik rendjével, könyvhalmaival, a kinti árnyakkal, ahogy este, éjjel könyvhalmokat cipeltem haza némelyiküktől... de hagyom.

Egy korban, mely a mai, csak a talán a szellem számára rossznál rosszabság esélyeit látjuk szorongva. Ez nem sztálinizmus, de változás se lesz. Van, akinek ez jó, van, aki néha – tűrni kell! – jobban tűri, néha rosszabbul. József Attila azt írtam karóba nem húznak ma már. S nem is Boszniát stb. kell nézni a 90-esek elején, de már 1944–45-ben Észak-Olaszországot, ahol német katonák csecsemőket dobáltak fel, szuronyokra hulltak vissza. És oroszok, olaszok – gondolom – miket csináltak. A költő csak ne bízzon. Hogy bankó a bombarobbanás, mint fillér száll szét a szilánkjá, J. A.-nak, akinek pedig – a balos ideológiák követésén kívül – mindenben igaza volt, ebben sem volt igaza. Nincs ugyanis fillérünk, hahaha. Fillérünk, az sincs. Nem az van, hogy hamarosan fillérünk se lesz; farsangutózik, fillérünk az már nincs.

Hagyom ez engem felháborító Kosztolányi-halált, Babits-halált, és hogy Móricz, Karinthy, Tóth Árpád, később Radnóti, Szerb, de ez más ügy, „így” (pláne úgy!) elment. Hagyom a természeti és az embergonoszság rendjét, na, „rend”. Csak azt mondom, döbbenet olvastam a minap a *Premiere* című igen kiváló „színházi + világi” újságban, hogy Spiró szerint őt most végre, 15 év után, megint

elolvasták... és hogy szerinte ma is erős cenzúra van, hajaj, a színházaknál feltétlen, mondja kollégám, és hogy a már megpuhult Kádár-kor sok kulturális sajátosságát visszasírná. Ilyenekhez nem szólok, csak mondogatom itthon (az asszony erre: „Ne hasonlítgasd magad te senkihez”, jó, nem teszem, az asszony már, üdvömré, rég letett róla, hogy engem hasonlítgasson, főleg hogy bezegezzen... remélem, kifogásom nem lehet felfogása ellen), mondogatom: hogy engem oly kevéssé olvasnak, oka lehet az ellenszél (irod. történészek néha, némely tudósok, kritikusok, más íróknak, csoportoknak elkötelezett emberek), mely késsel vágható. De ebbe nem szabad belemenni. Ne adjunk alkalmat! Beszéljenek csak a hátam megett. (Néha elárulszik: teszik. De a hallgatás az erősebb.)

Ellenben: Szép Ernővel rokonít a meg nem alkuvó sötéten látásom, holott mindketten naiv fiúcskák vagyunk a derűvel *világot látók* (titkon praktikéleszek, nem oly titkon azok) sötétségeihez képest. Mi tényleg bízunk volna, bízánk. Ezt se mondanám – de Szép Ernő fejére is azért olvassák az egyenetlenségét, mert világlátásban nem nagy juropjuniós pénzeket, szép ezüstkort, becses ötvenes éveket vizionált, már 1914-től fogva, hanem a pusztulás, az embertelenség, az általa „kallódó küldeményeknek” látott emberek megrohadozó sorsa foglalkoztatta.

Nálam a megítélés egyik legnagyobb tévedése, hogy nekem 100 000 piciny dolog volt fontos, nekem mind fontosak voltak az apróságok. Jó. Medvéim, verebeim, házi bajnoki eredményeim folyamatosan bár, kicsinyek, nekem fontosak. Jó. De *annyszer* azért mondtam el én valamit, mert: 1.) nem volt nekem olyan fontos, hát elfelejtettem, hogy már elmondtam; 2.) mert valami *Egy Gondolat*, írói eszme gyötört engemet, azt akartam elhegedülni, és ehhez, mint Karinthy-nál a kölyöknek, sok széket kellett a cirkuszban feltornyozni, hogy aztán fenn. A szavakat meg – „a let dadg” pl. – jobb helyeimen nem trükknek ilyeneztem, hanem mert én tényleg úgy éreztem, hogy dadogás csak a legtisztább szó is, érthető bár, de félre főleg; és mit KÖZVETÍT?

Helyzetem azonban ma már egészségtelenül lenne reménytelen, ha sokat igyekeznék. Akiknek jó így, jó lesz így is, úgyis; *sic*; akik meg el vannak foglalva saját dolgaikkal, de nagyon, ah... Még nótám sem hegedülik. El.

Társalogni, telefonozni, találkozgatni, érintkezni a művek dolgain „túl” azért nem szeretek (irtózom tőle), mert 99,00%-ig nem „velem” beszélne stb. az illető. Alapdolgok tucatjaiból nem tud egyet se, már rég az idegen szűrőkön átszűrt egyoldalúságok befolyásolják (egy kicsit mindenkit!!!), ügyel, hogy ne... ah, el ne szálljon a kalapja, J. A. Én legalább (sokak jeles bosszúságára) élek. A Diákkönyvtárban is, és lehet, én leszek imádott szerzőim sorában kisinasként az egyetlen igazi mai halhatatlan, mert sosem fogok meghalni. Nálam ezt még fixre nem tudni. Farsang utója!

Ha ezt mondom, hogy nekem „ez a klasszikumság messze a legnagyobb, mit nekem díjak, ez-az”, a válasz kimondva-nem ez: „Öcsi, lehet hogy neked messze a legnagyobb, ami veled így van, de nekünk közel se... ergo közel nem az, ne reménykedj.”

Hahaha, mondtam, nem is reménykedem, és nem is keménykedem már literáltlag, kaptam érte a fejemre. Plusz: szőlősavanyúság?

Szép Ernőt meg azért említettem, mert Márai álomszépen elemzi. Szebben, mint Kosztolányi, akinek J. A. volt inkább a szíve csücske. Na, joggal, de Márainak itt mindkét író esetében örültem, ezért írtam a félkomoly micsodákat itt, futamokat. Nem futamodtam. Csak sikerül nem mozdulnom. Bár tényleg így lenne. Már amiben.

Aforizmásdi, másdi

*„Ez az élet: nem élet. Ez az élet: élet-halál.”
De ne nyegléskedjek.*

Hahaha

Ahol azonban komoly: kicsiny verebünk, a Sánti Józsi az állatkerti élet-halál házából került. Azért, mert én akartam is verebet a legutolsó halála után (Totyi), meg nem is. Veréb ügyében nem lehet oly könnyen kimondani, hogy „mert már nincs meg a szívem”. A verebek mégis a vendégeink. Ahogy nekünk, embereknek, a dinoszauruszok is vendégeink voltak, az ósalgák, mi vagyunk a világ közepei, mindenki a mi vendégünk. Csak egymással gorombáskodhatunk vérig, élet-halál, a vendégeinkkel tapintatosnak kell lennünk. A Sánti Józsi két-napos (tollatlan húscsomócska, csőrkezdeménnyel), mikor összetöri magát. Az élet-halál ház neveli, nekem. Mert nem veszik komolyan, hogy nincs már szívem. (Jól teszik kb.) S az élet-halál a Sánti Józsinál érvényes, oda ne szorítsuk ő-két-dekaságát, ma már három-dekaságát sehova. Mert ő a világ közepe, mindenfélét akar... de nem nagyon. Ő tud nem mohón és csillapíthatatlanul akarni. Csak akar-gat, szeretne. Mi meg vagyunk a szégyen és gyalázat. Az elvonulás sem mentség. Az annyit jelent csak, hogy még nem vagyunk anyagilag teljesen kifosztva... nem potyognak a fogaink... nem esünk a rossz lábunkkal a villamos alá... nem adjuk meg magunkat... nem fedezünk fel szánkban egy ártalmatlanul indult estén egy rózsaszín foltot... a rák jelét. Kosztolányi.

S közben Dide úr írt, róttá szépséges dolgait. Én lámpástul rántanám magamra a mennyezetet, bánom is én a ház egészségét. Én ebben szégyen és gyalázat volnék, avagy leszek majd, jaj. De víg ügy. Szépet szebben.

*

„A levegő: ég és föld közt”, ha jól írom; ilyenek jutnak eszembe. Meg laposságok (?): egy nagy művésznőről olvasok, Hunyady Margitról (Hunyady Sándor édesanyja volt, a zseniális fiú apja Bródy Sándor, a régi nagy), micsoda hajlíthatatlan lélek. Hogy lehetett valaki ilyen?

Haha, hát úgy, hogy ilyen volt. Ez sehogy másképp nem megy. Ha valaminek már mennie kell, az helyben ragad.

Szép kis abszolútumfogalom. Vagy relativitás?

(Könnyű lenne velem mindennapi kapcsolatot tartani? A közhely arcoktól, mondások közben, irtózom már, mint az elviselhetetlenségtől. Holott, ahogy agyunk jelentős hányada víz, életünké is: gyarló közhelyek nemes v. nemtelen tömege. De nekem nem! Nem bírom! Inkább a magányt.)

Jó, a magányt, az asszonnyal, a kártyabajnoksággal, a madárkával, medvéimmel, irodalmi barátaimmal, szerkesztőimmal, főszerkesztőimmal, a... De álljunk

meg. Neveket nem sorolhatunk, átlagolni pedig lehetetlen. Az én ily fogalmiságom is gyarlóság és közhely. (Jaj, csak a Józsi halálát ne én hozzam, okozzam! Ezért nehéz.)

*

Egy vicc erre. Georg Cantor emlékére:

359°

(Jó, ez egy krumpli, hallom, de vegyük körnek. Nyomda, marad, kérem a rajz, úgy értelmes e zárjel.) Tehát a végtelen, a halmaziség cantori elméletére: a kör 359 fok. Vagy épp:

359° → 361°

Haha. De nem 360 fok. Miért? Akkor? Mennyi? Cantor, in. mem.

*

Goethe: „Minden – hasonlat”. Írni annyi, mint... De nem. Írni nem „annyi mint”! Tehát az írás nem minden? Vagy fordítva?

*

Egy farsangi cikkterv volt, Forrás Szerkesztőségem:

FELÚJÍTÁSI MUNKÁLATOK MIATT

Ez egy pót-Brenner. Nem a Brenner-hágó. De például: felújítási munkálatok miatt 2007. jan. 15–17. nem szeretek senkit. Nem felelek semmiért. Senkinek. Meghaltam. Ugyanez február 9–14. közt, vasárnapok kivételével.

*

A végtelen nem a végesek összessége. Bizony nem, Cantorék. Akkor a végesek összessége mi? Egy újabb véges, kegyetlen. Halmazok.

*

Identitás = a mindenkori IMÉNTITÁS.

*

Végtelen-e az örök kör? Van-e örök kör egyáltalán? Ha kör nem végtelen, hogyan véges? Ezért jó fejcsóvákat kaptam már.

*

„Nem, hogy kit tiszteljek benne. Nem, mert ezt csak akkor tudnám, hogy ő kit ismer általam.” (Tisztelnie sem kellene.) De gyakori eset. Ld. mit érintkeznek?

*

Amíg az ember... stb. (cselekszik, akar, él) – az ne legyen akármilyen, az a legjobb legyen. (Amit tesz, ahogy él...) De az ember, ha befejezi, az *akármilyen*, mindenképp a *legjobb* legyen.

*

„Ne akármilyen legyen a legjobb. Épp *az* legyen a legjobb. Akármilyen is az.”

*

Bele kellett halni, ez még csak hagyján. De meg is kellett maradni, ezt hagyván. És ez a HAGYVA-HÁMOZÁS, se magva – se kívül nincs a hagyma. Nem volt héj se, mert nem volt mélye. Igazi *héja* a mély-se, igazi mélye a héj-se.

*

Baudelaire a felhőket, az örökké változó felhőket istenítette. Tévemen rádióműsorok szólnak, háttérképük csomó felhő, egy örök-úgy felhőösszeállítás. Így kellene hallgatnom a nem csodás, múlandó, hitvány, feltupírozott (felhők? ah, nem) zenéket.

*

Kevesell – vagy kevéssel. Sokall – vagy sokol.
Már a magadból neked magadnak Viszonylag Túrhető, az is: másoknak alig érthető.

*

Ha sütök-főzök, szeszt főzök: nem kell korcsma. Jó. De ha írok, ha szeretek, a lófogadok, ha sétálok: mi nem kell?
Így nem lehet eldönteni, jó-e bármi is valamire.

*

„Cogito ergo cum...” Mivel?

*

Az Árnyék, rajz.

Mutatom az asszonynak, öngúnnal mondom: zseniális...! Ó: az, az, zseniális linkség. (Igaza van. Mégis, jól meggondolt minden tényezőt itt?)

Napóra, ez is lehet a cím. V. A legjobb Nap.

Vagy egy göb láb. (Sánta Józsikáé.)

Vagy egy szokatlanul írt hang.

Stb. Ez a legjobb. Se nem zseniális, se nem linkség. Ez a stb.-ből a b.

*

Itt ez a gényuszi rejtvénymester, Smullyan. Sok könyve jelent meg magyarul is, sakkművét magam fordítottam, tizenkét évnyi dédelgetés után. Sherlock Holmes visszakövetkeztetési sakkfeladványai, ilyesmi a címe. S mikor először volt velem Írországban, véletlenül kinéztem ablakomon, előttem a Holmes, és szemközt egy pub, Sherlock Holmes Ez-meg-Az. Evidenciatörténet, akkoriban gyűjtöttem ezeket.

A másik sarkon volt egy lóiroda. Utolsó napom... megj. azóta sem repültem, nem is fogok, sehova (1999 okt. volt a zárás), egyet se lófogadtam. Van egy debütáns négylábú, Thyne Will Tell a neve. (Vicc, Time Will Tell helyett, a Thybe meg egy folyó. Össejött Hérakleitosz – a folyó –, meg Sagittarius-voltom, des. 8., Tell Vilmos, az íjász. Sok pénzem maradt. Alig költöttem. 20 fontot kellett volna feltennem. Megírtam a cetlit. 9-szeres pénzt adott végül e ló, nyert, fölennyel. A 180 fontból az egész otléteemet fedeztem volna.

De minek? Két véglet (Cantor): vagy már a reptéren, a taxira stb. elköltöttem 30 ír fontot, akkor miért nem játszottam?

Vagy – hol lenne az a 180 ír font ma, és mire?

Nincs középső megoldás, mondja Zenón, akinek rajongója vagyok, és itt minden harmadik példám zenóni volt, ha még magam se vettem észre.

Nem vettem észre. Tandori a Tandorit. Akkor mit várnám, hogy idegenek – mindenki az! – lelkesedjenek a Tandoriért? Húszan tesznek is értem, 200-an tesznek rám, többen figyelembe se vesznek. Ám ez se igaz. Nem olvasnak, de beszélnek rólam, hallom.

Marha egy világ. De én nem vagyok-e ugyanily lakója?!

*

„A Halál nem hagyta, hogy itten velem éljek: jött és megölt.”

Halálom, jaj, te sem vagy már többé, még tehetetlenebbül lell túrnóm másokat, s hogy vannak-e főleg!

Fulladok. (Fizikailag.) S minden halál fulladásos halál, így Szabó Lőrinc.

*

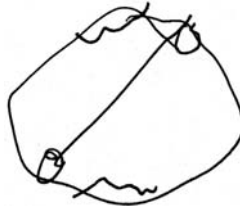
Szerelem, zsenge.

Halálával járt.

*

Ha nevemet ennyit emlegetik, rég Bajdurjonssendottir Urtesmussengreenhauvejd névre izlandosítok. Ha én ezt előre tudom. (Sajtóhiba se bánthatna. Nyelvbtlás.)

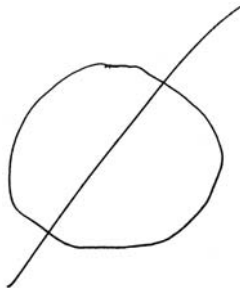
*

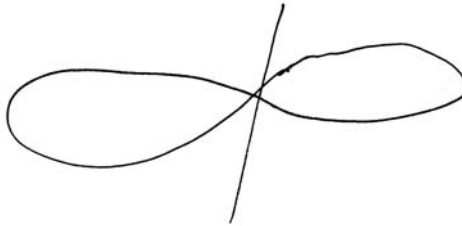
Látjátok, feleim?
Sok bölcsekedés után egy utánérzés arc. Ah, festőim!

*

Cantornak, még

(2) tetszőleges végtelen? Egy-valami *felei* akkor?
Vagy akkor:

hát ez? Két végtelen? Két fél? Vagy egyéb?
(Kis torzítással, zen koan válasz: „Windsor lóversenypályája!” Mert az kb.
tényleg ilyen.)

*

Vagy, újra: Látjátok, feleim? (Morbid.) Nyegle T. D.!

Favicc, így, Cantornak:

Hát ez?

Kb. Goodwood lópályája!!! A gömbakácos-glóriás! (Dél-Anglia.)

*

Komolyodjunk vissza. Idegenségem oka ez is lehetett: idegenkedésem sok mindentől. Pl. nem volt bennem soha elmélet, elvi szándék stb. Eszmék: állam, vallás, filozófia etc. Nem voltam állam- és vallás- és filozófiaellenes, dehogyan. Csak annyira voltam azonos velük, hogy külön létbe mégse kezdjenek bennem. Kezdtém-e túl sok elmében új létet?

És akkor még csodálkozom, haha! De a lelkek ködöse...

*

Nyomorék vagyok és öreg. Két kezem, egyik lábam szinte használhatatlan. Asztma környékez. Jaj, a prosztata. Fogaimért szorongok, a fogorvoshoz tényleg el kéne akkor menni. Viszont: írok, azért... De a kétkezi munka (napi ennyi-megennyi oldal) rég nem megy. 1./ mert a nyomorékság miatt nem megy; 2./ talán egyszerűen és itthon élünk, valahogy még megvan a minimális pénz (rohadt szinten); 3./ az is lehet, fóbiám lett, sérültem; 4./ az is, hogy csak épp ez van. S még épp kellek hozzá. Nem éppen épen; csak éppen.

*

Eh, mit! Öcsi, eredj, légy metafizikus, e tömeggel stb., stb. légballonozzál. Ballonod az egész levegőig legyen, maradhatsz akkor 24 órából 24-et verebeddel, mindenedd. Ne feledd, mondd:

NEM TÚL SOSE.

Mert ez annyi mindent jelent.

(Hány olvasóm értelmezi egyből így, vajon, hogy:
Ez egy nem valami nagyon „sohasem”???)

2006. november közepén